

Naar een menswaardige schuldhulpverlening

Beleidsdossier opgesteld op basis van
de Volksuniversiteit

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
1. PROBLEEMSTELLING	4
1.1 STRUCTURELE ARMOEDE EN OVERLEVINGSSCHULDEN	4
1.2 SCHULDHULPVERLENING ALS TWEEENIJDEND ZWAARD: HULP EN VERNEDERING	5
1.3 TEKORT AAN INSPRAAK EN TRANSPARANTIE	6
1.4 GROTE VERSCHILLEN TUSSEN GEMEENTEN EN INSTELLINGEN	7
1.5 LEEFGELD: ONTOEREIKEND EN NIET OP MAAT	8
1.6 GEBREKKIGE COMMUNICATIE OVER RECHTEN	9
2. BELEIDSAANBEVELINGEN.....	11
2.1 LOKAAL NIVEAU (GEMEENTEN, OCMW's, CAW's)	11
2.2 VLAAMS NIVEAU.....	12
2.3 FEDERAAL NIVEAU.....	12
3. CONCLUSIE	13
BRONNEN	14

INLEIDING

In februari 2025 organiseerde ATD Vierde Wereld twee Volksuniversiteiten rond het thema schuldhulpverlening, in Brugge (15 februari) en Antwerpen (22 februari). Tijdens deze bijeenkomsten deelden mensen met ervaring in armoede en schulden hun inzichten, ervaringen en voorstellen. Daarnaast gingen ze in gesprek met een medewerker van een CAW en van SAM. Deze 80 stemmen van de militanten (deelnemers die in armoede leven) vormen de kern van dit beleidsdossier.

Schuldhulpverlening is een ingrijpende gebeurtenis en een langdurig proces. Dit beïnvloedt het leven van mensen fundamenteel. Sommige deelnemers beschreven het als een periode van rust en heropbouw, anderen ervaarden het als een bron van frustratie, afhankelijkheid of vernedering. Wat telkens terugkwam, was de wens om gehoord te worden en om mee te mogen beslissen over hun eigen situatie.

Volgens cijfers van SAM uit 2024 zitten 49004 gezinnen in een regeling voor schuldhulpverlening of budgetbeheer¹. Achter elk van deze cijfers schuilt een persoonlijk verhaal, een zoektocht naar rust, controle en menswaardigheid.

Tegelijkertijd toont dit dossier dat de ervaring met schuldhulpverlening sterk varieert afhankelijk van de regio, de begeleider, de juridische- en maatschappelijke context. Veel mensen gaven aan onvoldoende informatie te krijgen over hun rechten, te weinig inspraak te hebben in het beheer van hun leefgeld of structureel geconfronteerd te worden met een te laag inkomen.

Dit beleidsdossier brengt de structurele knelpunten in kaart zoals ze naar voren kwamen in de gesprekken tijdens de Volksuniversiteit. Het vertelt persoonlijke getuigenissen en doet concrete aanbevelingen om schuldhulpverlening menswaardiger, eerlijker en effectiever te maken. **De centrale vraag die het dossier wil beantwoorden is: hoe kunnen we schuldhulpverlening organiseren op een manier die zowel structurele problemen aanpakt als individuele waardigheid respecteert? Onze concrete beleidsaanbevelingen vindt u achterin.**

¹ Smets, A., SAM, steunpunt Mens en Samenleving, & Departement Zorg, Afdeling Beleidscoördinatie. (2024). Gezinnen in budget- en schuldhulpverlening in Vlaanderen.

1. PROBLEEMSTELLING

De schuldhulpverlening zou een systeem moeten zijn dat rust en perspectief biedt aan wie met schulden kampt. In de praktijk blijkt het systeem echter vaak complex, ongelijk en onvoldoende aangepast aan de realiteit van mensen in armoede. Deelnemers van de Volksuniversiteit vertelden niet enkel hun persoonlijke verhalen, maar analyseerden ook wat er fout ging binnen dit systeem. Hun getuigenissen tonen aan dat schuldhulpverlening tegelijk hulp en afhankelijkheid creëert. Ze maken duidelijk hoe moeilijk het is om inspraak te krijgen, hoe verschillend de behandeling is tussen gemeenten en instellingen, hoeveel er afhangt van de sociaal werker die voor je zit en hoe het systeem mensen soms dwingt tot keuzes die hun waardigheid ondermijnen.

In de volgende hoofdstukken worden deze thema's besproken, telkens ondersteund met citaten en ervaringen uit de Volksuniversiteit. Deze getuigenissen vormen de basis voor de aanbevelingen die verderop in dit dossier volgen.

1.1 STRUCTURELE ARMOEDE EN OVERLEVINGSSCHULDEN

In Vlaanderen worden meer dan 49.000 gezinnen begeleid in budget- en schuldhulpverlening, waarvan een groot deel via informele trajecten zoals budgetbeheer of bemiddeling via het OCMW. Deze hulp is voor veel mensen onmisbaar omdat het inkomen structureel te laag is om de basisbehoeften te voorzien. Schulden ontstaan zelden door overconsumptie of slecht budgetteren, maar doordat het onmogelijk is om alle noodzakelijke kosten tegelijk te dragen.

Verschillende mensen getuigen dat zij niet kunnen rondkomen met hun (vervangings)inkomen. Uitkeringen zijn te laag en mensen zijn genoodzaakt om keuzes te maken tussen essentiële uitgaven. Om deze reden hebben we de term '**overlevingsschulden**' in het leven geroepen: schulden die ontstaan omdat er niet genoeg geld is voor huur, verwarming, medicatie, internet of een brandverzekering. Kortom, schulden die ontstaan om te overleven.

Een deelnemer uit Brugge vertelde dat ze niet rond komt met haar job en dat ze twee jobs uitoefent om de eindjes aan elkaar te knopen. Anderen getuigden dat ze de verwarming op 16 graden zetten, geen fruit of groenten meer kopen, of zelf minder eten om hun kinderen te laten deelnemen aan schooluitstappen. Gezondheidskosten worden soms uitgesteld, of er wordt bespaard op voeding om geneesmiddelen te kunnen betalen.

Volgens het onderzoek van SAM uit 2023 zijn overlevingsschulden de meest voorkomende categorie in dossiers van erkende instellingen. Schulden ontstaan dus niet door verkeerde beslissingen, maar omdat mensen structureel te weinig inkomen hebben om menswaardig te leven. Toch is er vaak nog een vooroordeel naar mensen in schulden, alsof het altijd hun eigen fout zou zijn.

De deelnemers benadrukken dat ze niet om schulden gevraagd hebben. Velen drukken een gevoel van machteloosheid uit tegenover een systeem dat hen verplicht keuzes te maken die geen enkele mens zou moeten maken. In deze context moet schuldhelpverlening **niet alleen curatief zijn, maar ook structureel**: door beleidsmaatregelen die mensen in armoede een degelijk inkomen en bescherming bieden tegen overlevingsschulden.

1.2 SCHULDHULPVERLENING ALS TWEESNIJDEND ZWAARD: HULP EN VERNEDERING

Deelnemers aan de Volksuniversiteit beschreven schuldhelpverlening vaak als een heel dubbele ervaring. Enerzijds bracht het hen rust, bescherming en een vorm van stabiliteit. Anderzijds voelden velen zich klein, afhankelijk of zelfs vernederd. Deze spanning kwam in vrijwel elk gesprek terug. Schuldhelpverlening wordt niet ervaren als een neutrale of technische maatregel, maar als iets dat diep ingrijpt in iemands leven, zelfbeeld en autonomie.

Een deelnemer uit Antwerpen verwoordde het treffend: “Ge zijt enerzijds blij dat uw problemen zijn opgelost. Aan de andere kant: ‘Ik heb het verkloot en ik heb hulp nodig.’ Neen, het is niet om te zeggen fijn.”

Meerdere deelnemers gaven aan dat de schuldenregeling een zekere rust bracht. Ze hoefden niet meer bang te zijn voor deurwaarders of aanmaningen, en wisten dat hun schuldenplan liep. Tegelijk voelden ze zich gestraft, overmatig gecontroleerd en buitengesloten van beslissingen over hun eigen geld.

De ervaringen met schuldbemiddelaars, advocaten en helpverleners bleken zeer uiteenlopend. Sommigen voelden zich gehoord, gesteund en op weg geholpen. Anderen vertelden over kwetsende opmerkingen, weigeringen van noodzakelijke uitgaven, of het ontbreken van duidelijke afspraken. Het gebrek aan inspraak en transparantie leidde vaak tot gevoelens van machteloosheid. Zoals een vrouw getuigde: *“Ik moest een operatie uitstellen omdat ik geen geld kreeg. Mijn advocaat beslist over mijn gezondheid, niet ik.”*

Voor velen was het onduidelijk wie welke beslissingen nam, en op basis van welke criteria. De afhankelijkheid van helpverleners werd nog versterkt door het gebrek aan overleg. Zelfs voor kleine uitgaven, zoals schoolgeld of een doktersbezoek, moesten mensen toestemming vragen. Dat voelde voor velen vernederend.

“Het is mijn geld, maar ik moet smeken om 25 euro,” zei een moeder, die niet gemakkelijk medicijnen voor haar zieke kind kon kopen.

Tegelijk was er begrip voor het idee van begeleiding. Sommige deelnemers erkenden dat ze zonder de schuldregeling niet tot afbetaling zouden zijn gekomen. Maar ze beklemtoonden dat begeleiding geen controle mag worden, en dat hulp pas echt helpt als die vertrekt vanuit vertrouwen. *“Schuldhelpverlening moet samenwerken zijn, niet afdwingen,”* zei iemand.

De schuldhulpverlening bevindt zich dus op een spanningsveld: ze biedt hulp, maar vaak op een manier die voor opgelegde afhankelijkheid zorgt en verlies van controle in de hand werkt. Als die tweestrijd niet wordt erkend en aangepakt, ondermijnt ze het herstelproces dat schuldhulp eigenlijk zou moeten ondersteunen.

1.3 TEKORT AAN INSPRAAK EN TRANSPARANTIE

Een terugkerende frustratie bij veel deelnemers was het gebrek aan inspraak in hun eigen dossier. Mensen vertelden hoe beslissingen over hun leefgeld, betalingen of prioriteiten genomen werden zonder hun medeweten of akkoord. **Hoewel schuldhulpverlening bedoeld is om mensen te ondersteunen, ervaren velen het als een systeem waarin ze weinig tot geen inspraak hebben.** Ze voelen zich niet betrokken bij de afspraken, noch gehoord in wat voor hen belangrijk is.

Een opvallend moment tijdens de Volksuniversiteit in Antwerpen was toen de vraag werd gesteld wie had mogen mee bepalen wat hun wekelijks leefgeld is. Geen enkele hand ging de lucht in. Daarnaast weten mensen vaak niet wat hun rechten zijn. Sommigen hoorden zelfs van hulpverleners dat ze bepaalde informatie niet mochten doorgeven, of dat het ‘beter was er niet over te praten’.

“Er staat op geen enkel papier welke rechten je hebt, alleen maar de plichten,” getuigde een vrouw.

Het gebrek aan transparantie leidt niet alleen tot wantrouwen, maar ook tot afhankelijkheid. Mensen weten niet waar ze recht op hebben, welke keuzes ze mogen maken, of hoe ze beslissingen kunnen aanvechten. Voor velen is het onduidelijk of ze bijvoorbeeld recht hebben op extra leefgeld voor medische kosten, of hoe ze bezwaar kunnen maken tegen beslissingen van hun advocaat of schuldbemiddelaar.

De informatiekloof tussen hulpverlener en cliënt wordt zelden actief overbrugd. Deelnemers vertelden dat ze pas na jaren begeleiding ontdekten welke rechten ze hadden, of dat ze zelf juristen moesten aanspreken om hun situatie te begrijpen. Klachtenprocedures zijn vaak vaag, onbekend of ontmoedigend. *“Ik wist niet dat ik klacht kon indienen. En als ik het had geweten, had ik het niet gedurfd,”* zei iemand.

Deze ervaringen tonen aan dat de communicatie binnen de schuldhulpverlening fundamenteel moet verbeteren. Transparantie is geen extraatje, maar een noodzakelijke voorwaarde voor menswaardige hulp. Inspraak is niet alleen een kwestie van respect, maar ook van effectiviteit: mensen die begrijpen wat er gebeurt en waarom, zijn beter in staat om hun situatie mee in handen te nemen. Alleen dan kan schuldhulpverlening evolueren van controle naar samenwerking.

1.4 GROTE VERSCHILLEN TUSSEN GEMEENTEN EN INSTELLINGEN

Een opvallende en zorgwekkende vaststelling tijdens de Volksuniversiteit was hoe sterk de ervaringen met schuldhulpverlening verschillen van gemeente tot gemeente, en van hulpverlener tot hulpverlener. Deze ongelijkheid is problematisch, omdat ze gebaseerd is op willekeur en niet op algemene wetgeving. Twee mensen met een gelijkaardig schuldenprobleem, maar in verschillende steden, kunnen een totaal andere behandeling krijgen. Ook de manier waarop schuldbemiddeling wordt georganiseerd verschilt sterk per provincie. In West-Vlaanderen werd in 2023 in 65,74% van de dossiers een erkende instelling zoals het OCMW aangesteld als schuldbemiddelaar. In Vlaams-Brabant is dit slechts bij 12,42% van de gevallen.² Inwoners van sommige provincies krijgen dus vaker directe hulp van lokale sociale diensten, terwijl anderen moeten werken met externe schuldbemiddelaars zoals advocaten, wat de afstand, kosten en onduidelijkheid kan vergroten.

De verschillen gaan echter verder dan beleidsstructuur: **ook de toegankelijkheid en houding van hulpverleners blijkt sterk te variëren.** In sommige gemeenten moesten deelnemers vier maanden wachten op hulp van het OCMW, of werd hulp geweigerd zolang men niet in bewindvoering zat. Anderen konden pas hulp krijgen nadat een huisarts persoonlijk was tussengekomen. Tegelijkertijd vertelden deelnemers uit Brugge dat het onduidelijk is welke rechten ze hebben binnen het hulpverleningssysteem, en dat ze informatie soms bewust moesten achterhouden.

De discretionaire ruimte van hulpverleners blijkt in de praktijk erg groot. In Brugge vertelde een vrouw hoe een maatschappelijk werker suggereerde *om “om de dag een pilletje te nemen” om medicatiekosten te drukken.* In Antwerpen getuigde een deelnemer dat haar advocaat vijf euro van het leefgeld aftrok omdat een factuur ‘te laat in zijn bus zat’. Deze ongelijkheid ondermijnt niet alleen het vertrouwen in het systeem, maar maakt het ook moeilijk voor mensen om hun rechten op te nemen.

² Smets, A., SAM, steunpunt Mens en Samenleving, & Departement Zorg, Afdeling Beleidscoördinatie. (2024). Gezinnen in budget- en schuldhulpverlening in Vlaanderen.

Wanneer hulpverlening afhankelijk wordt van postcode of toeval, verliest het haar legitimiteit. Mensen in schulden verdienen gelijke behandeling, ongeacht waar ze wonen of bij wie ze terechtkomen.

Een structurele aanpak is nodig om deze willekeur te doorbreken.

Beleidsmaatregelen die heldere minimumstandaarden vastleggen en het gebruik van ondersteunende tools zoals REMI verplichten, MELISA tool verder uitwerken³, kunnen bijdragen aan meer rechtvaardigheid en voorspelbaarheid. Enkel zo kan schuldhulpverlening een betrouwbaar vangnet zijn, in plaats van een loterij.

1.5 LEEFGELD: ONTOEREIKEND EN NIET OP MAAT

Een belangrijk knelpunt dat tijdens de Volksuniversiteit herhaaldelijk naar voren kwam, is het leefgeld: het bedrag dat mensen krijgen om hun wekelijkse of maandelijkse uitgaven mee te doen terwijl hun schulden worden afbetaald. Hoewel het leefgeld ervoor moet zorgen dat je op een menswaardige manier kan leven, blijkt het in de praktijk vaak onvoldoende, onvoorspelbaar of niet afgestemd op de realiteit van het huishouden.

Deelnemers vertelden hoe het leefgeld soms verhoogd werd van 50 euro naar 100 of 120 euro per week, maar dat dit nog steeds niet volstond voor gezinnen met kinderen of complexe huishoudens. Mensen gaven aan dat ze keuzes moesten maken tussen voeding, vervoer, medische kosten en deelname aan het sociaal leven. Zelfs kleine extra's, zoals schooluitgaven of verjaardagscadeaus, bleken onhaalbaar.

“Het leefgeld is zo weinig dat ik moet kiezen: ofwel koop ik vlees, ofwel kan mijn kind op schooluitstap,” getuigde een moeder.

Wat extra wringt, is dat de hoogte van het leefgeld vaak willekeurig aanvoelt. Sommige mensen kregen geen toelichting over hoe het bedrag berekend werd. Anderen hoorden verschillende verklaringen van verschillende hulpverleners. Wanneer mensen vroegen om een verhoging, bijvoorbeeld voor medische kosten of een kind dat op kamp gaat, werd daar niet altijd op ingegaan. De motivering van weigeringen bleef vaak vaag of subjectief.

³ Menswaardig budgetteren: berekeningstools | samvzw. (z.d.). Samvzw.
<https://www.samvzw.be/kennis/menswaardig-budgetteren-berekeningstools>

Tegelijkertijd werden er ook positieve voorbeelden gedeeld. In sommige gemeenten wordt gebruikgemaakt van de REMI-tool, een rekentool die op basis van wetenschappelijke criteria bepaalt hoeveel leefgeld nodig is voor een bepaald type huishouden. In Turnhout gebeurt dit systematisch binnen het OCMW⁴ en in Aalst wordt zelfs rekening gehouden met deelname aan lokale culturele evenementen zoals carnaval. Deze aanpak zorgt voor meer transparantie en respecteert het recht op een waardig sociaal leven. Toch zijn dit uitzonderingen. Veel deelnemers gaven aan dat ze niet wisten dat zulke hulpmiddelen bestonden, of dat hun gemeente er geen gebruik van maakt. Daardoor ontstaat er een ongelijkheid die verder gaat dan het financiële: mensen voelen zich afhankelijk van willekeur, alsof hun waardigheid afhangt van wie hen begeleidt.

Eén deelnemer zei: “Soms lijkt het alsof mijn leven 100 euro waard is, en het leven van een ander 150.”

Als leefgeld onvoldoende is of niet aangepast aan de realiteit, wordt schuldhulpverlening een extra bron van stress in plaats van verlichting. Gezinnen gaan schulden maken binnen de schuldregeling, bijvoorbeeld door bij familie te lenen, voeding op krediet te kopen of noodzakelijke uitgaven uit te stellen. In plaats van ademruimte ontstaat er dan een nieuwe vorm van druk, met alle gevolgen van dien voor gezondheid, relaties en mentale rust.

Een menswaardig leefgeld moet afgestemd zijn op de leefwereld van mensen, niet op gemiddelden of veronderstellingen. Het structureel gebruiken van tools zoals REMI, MELISA gekoppeld aan overleg met de betrokkene, kunnen hier een belangrijke rol in spelen.

1.6 GEBREKKIGE COMMUNICATIE OVER RECHTEN

Tijdens de Volksuniversiteiten werd duidelijk dat veel mensen met schulden niet goed weten waar ze recht op hebben. Ze weten niet welke hulp beschikbaar is, welke stappen ze zelf kunnen zetten, en op welke manier ze invloed kunnen uitoefenen op hun dossier. Informatie wordt vaak niet (proactief) gedeeld, en zelfs wanneer mensen actief om uitleg vragen, blijft het antwoord vaag of onvolledig.

Deelnemers vertelden dat ze schuldhulpovereenkomsten moesten ondertekenen zonder dat ze hierover uitleg hadden gekregen. Sommigen gaven aan dat ze pas jaren later ontdekten dat ze inspraak hadden kunnen vragen, of dat ze recht hadden op extra leefgeld in bepaalde omstandigheden. *“Er staat op geen enkel papier welke rechten je hebt, alleen maar de plichten,”* zei een vrouw in Antwerpen. Anderen merkten op dat ze zich schaamden om vragen te stellen, of dat ze niet wisten bij wie ze terechtkonden.

⁴ Commissie Onderwijs, Welzijn en Participatie (OWP): Mondelinge vraag van raadslid Anita De Winter: Deelname REMI. (2025). In Stad Gent.

De communicatieproblemen deden zich voor bij verschillende actoren: maatschappelijk werkers, advocaten, schuldbemiddelaars en gerechtelijke instanties. Deelnemers vertelden dat ze soms maanden niets hoorden over hun dossier. In sommige gevallen moesten ze zelf meermaals bellen of brieven schrijven om een antwoord te krijgen, zonder succes. *“Ik wist niet of mijn advocaat met verlof was of gewoon niets deed,”* zei iemand.

Een ander probleem is dat veel rechten en procedures in vakjargon worden uitgelegd, wat voor veel mensen een extra drempel vormt. Wie niet mondig is of niet goed thuis is in administratie, geraakt vaak niet verder. Klachtenprocedures, herzieningsmogelijkheden of manieren om van schuldbemiddelaar te veranderen zijn ongekend of moeilijk toegankelijk.

Mensen voelen zich hierdoor gevangen in een systeem dat niet met hen communiceert, maar over hen beslist.

Ook op het vlak van duidelijke verwachtingen loopt het vaak mis. Mensen krijgen onvoldoende uitleg over de gevolgen van bepaalde keuzes, bijvoorbeeld wat het betekent om voor een advocaat te kiezen als schuldbemiddelaar, of wat ze mogen verwachten van een CAW. Wie iets tekent “om ervan af te zijn”, komt nadien vaak bedrogen uit. Een deelnemer zei: *“Ik dacht dat ik geholpen zou worden, maar ik had iets getekend dat tegen mij gebruikt werd.”*

Een menswaardige schuldhelpverlening vereist heldere, proactieve en toegankelijke communicatie. Mensen moeten weten waar ze recht op hebben, wie waarvoor verantwoordelijk is, en hoe ze invloed kunnen uitoefenen. Recht op hulp betekent ook recht op informatie. Dit in duidelijke taal, op het juiste moment en zonder dat men erom moet smeken.

2. BELEIDSAANBEVELINGEN

De vorige hoofdstukken maken duidelijk dat schuldhulpverlening vandaag veel mensen helpt, maar tegelijk ernstige tekortkomingen kent. Wie in schulden terechtkomt, wordt geconfronteerd met structurele armoede, gebrek aan inspraak, onduidelijke communicatie en grote verschillen tussen gemeenten. In plaats van rust en perspectief te bieden, versterkt het systeem soms het gevoel van machteloosheid en ongelijkheid. Toch is verandering mogelijk. Tijdens de Volksuniversiteit dachten deelnemers actief na over hoe het anders kan. Ze formuleerden suggesties, gebaseerd op hun ervaringen, die zowel realistisch als fundamenteel zijn. Hun voorstellen vertrekken niet vanuit wantrouwen tegenover hulpverlening, maar vanuit het verlangen om écht geholpen te worden.

De volgende aanbevelingen zijn geformuleerd op basis van hun inzichten. Ze zijn gericht aan beleidsmakers, schuldbemiddelaars, lokale besturen en alle actoren die betrokken zijn bij de organisatie van schuldhulpverlening. Het zijn voorstellen die het systeem menselijker, transparanter en rechtvaardiger kunnen maken.

2.1 LOKAAL NIVEAU (GEMEENTEN, OCMW's, CAW's)

- Pas systematisch tools zoals REMI⁵ of MELISA⁶ toe om het leefgeld objectief en op maat te berekenen, rekeninghoudend met participatie aan sociaal en cultureel leven.
- Leg minimumstandaarden vast voor leefgeldberekening en extra toelagen, zodat beslissingen niet afhangen van willekeur van de hulpverlener.
- Zorg voor proactieve en duidelijke communicatie over rechten, procedures en klachtenmogelijkheden, in begrijpelijke taal en op het juiste moment.
- Garandeer gelijke toegang tot schuldhulpverlening in alle gemeenten, ongeacht of men in bewindvoering zit.
- Organiseer regelmatige inspraakmomenten waarin cliënten hun noden en ervaringen rechtstreeks kunnen delen met hulpverleners.
- Zet budgetbeheer- en nazorgtrajecten op bij het einde van een schuldbemiddeling, om herval in schulden te voorkomen.

⁵ REMI | POD Maatschappelijke Integratie. (z.d.). <https://www.mi-is.be/nl/themas/maatschappelijke-hulp/remi>

⁶ MELISA. (z.d.). Thomas More. <https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn/tool/melisa>

2.2 VLAAMS NIVEAU

- Maak het gebruik van REMI/MELISA verplicht in alle Vlaamse OCMW's en CAW's.
- Verplicht CAW's om budgetbegeleiding te blijven aanbieden in elke regio.
- Ontwikkel een Vlaams minimumkader met duidelijke normen voor leefgeld, communicatie, inspraak en klachtenprocedures.
- Investeer in opleiding voor hulpverleners en schuldbemiddelaars rond menswaardige omgangsvormen, rechten van cliënten en armoedesensitief werken.
- Verminder regionale ongelijkheid door uniforme toewijzingsprocedures voor schuldbemiddeling in te voeren.
- Monitor en evalueer de kwaliteit van schuldhulpverlening via externe controles en periodieke rapportering.

2.3 FEDERAAL NIVEAU

- Verhoog de minimumuitkeringen tot boven de armoedegrens om overlevingsschulden te vermijden.
- Hervorm de wet op collectieve schuldenregeling om meer inspraak, transparantie en flexibiliteit mogelijk te maken (bv. sneller aanpassen van leefgeld bij gewijzigde omstandigheden).
- Beperk kosten en erelonen van schuldbemiddelaars en advocaten, en zorg voor duidelijke regels over wat zij mogen aanrekenen.
- Voer een uniform klachten- en beroepssysteem in dat onafhankelijk werkt en toegankelijk is voor iedereen in schuldhulpverlening.
- Stimuleer automatische rechten-toekenning op basis van gegevens waarover de overheid al beschikt, zodat mensen geen steun mislopen.

3. CONCLUSIE

De getuigenissen en analyses uit de Volksuniversiteiten tonen dat schuldhulpverlening in België vandaag een essentieel maar onvolmaakt vangnet is. Het systeem biedt voor velen broodnodige rust en bescherming, maar wordt te vaak gekenmerkt door willekeur, gebrekkige communicatie, een gebrek aan inspraak en een te laag bestaansminimum. Deze tekortkomingen vertragen niet alleen het herstelproces van mensen in schulden, maar schaden ook hun waardigheid en zorgt voor minder vertrouwen in de hulpverlening.

Een menswaardige schuldhulpverlening vraagt daarom meer dan administratieve of juridische bijsturingen. Er is een structurele herziening nodig waarin inkomensverhoging, gelijke toegang, duidelijke rechten, transparante berekeningen en echte participatie centraal staan. De ervaringen van mensen in armoede maken duidelijk dat verandering mogelijk én noodzakelijk is: door lokaal, Vlaams en federaal beleid op elkaar af te stemmen, kan schuldhulpverlening evolueren van een systeem dat controleert naar een systeem dat samenwerkt, versterkt en toekomstperspectief biedt.

BRONNEN

Commissie Onderwijs, Welzijn en Participatie (OWP): Mondelinge vraag van raadslid Anita

De Winter: Deelname REMI. (2025). In *Stad Gent*.

MELISA. (z.d.). Thomas More. <https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn/tool/melisa>

Menswaardig budgetteren: berekeningstools | samvzw. (z.d.). Samvzw.

<https://www.samvzw.be/kennis/menswaardig-budgetteren-berekeningstools>

REMI | POD Maatschappelijke Integratie. (z.d.). <https://www.mis.be/nl/themas/maatschappelijke-hulp/remi>

Smets, A., SAM, steunpunt Mens en Samenleving, & Departement Zorg, Afdeling Beleidscoördinatie. (2024). *Gezinnen in budget- en schuldhulpverlening in Vlaanderen*.

Meer informatie over de Volksuniversiteit van ATD Vierde Wereld Vlaanderen:

www.atd-vierdewereld.be

Contactpersoon van dit dossier: Estée De Vries

Estee.de.vries@vierdewereld.be

Tel: 048 30 61 671

Algemeen contact: Vlaams secretariaat

contact@atd-vierdewereld.be

Tel: 026 50 08 71